

לוקחים אחריות

לפני כמה שנים נראה שעוד מעט יכבשו המשוררים את המדינה, ההשירה תחזור למקום שהיה לה לפני אי אילו עשרות שנים. רק שהפעם היא תהיה השירה של דור חדש, סוער יותר, אפילו מעניין יותר. אסופת *בעט ברזל* הופיעה בשנת 2004, כתיבת העת 'מעין' ו'מטעם' יצאו לאור בשנת 2005. המאמר 'אצלי היגיני, אזור כתיבה' בגיליון הראשון של 'מטעם' אמור היה למתוח קו בין שירת שנות התשעים המשוררות שייצגו אותה ובין העידן החדש, עידן של מחאה ורלוונטיות חברתית ופוליטית. אסופת *אדומה* (2007), קבוצת 'גרילה תרבות' שהחלה לפעול באותה שנה, כתב העת 'דקה' שהחל לצאת (2006), ואחרים בישרו על עידן חדש בשירה.

עידן חדש שבו משוררים אמורים לצאת אל הרחוב, אל הציבור. הפגנות שבהן נכתבה שירה, אסופות שירה שיצאו לאור למטרות פוליטיות (ולמרות טענות שונות ולמרות מהירות הוצאתן לאור, רמת הכתיבה בהן לא נפלה מאסופות אחרות) כמו *לצאת* שיצאה נגד מבצע "עופרת יצוקה" בעזה בשנת 2009, *שירה מפרקת חומה* שיצאה לאחר הפגנה נגד תוראי חומת ההפרדה בשנת 2010 והאסופות *שירן המהפכה והתנגדות* שיצאו במהלך מחאת האוהלים ולאחריה, בקיץ 2011. כולן טענו בכיבוד שלמשוררים יש מה לומר על המדינה והחברה בה הם חיים, הם אומרים זאת. כל אלו טענו דבר נוסף, והוא - כי מלבד לומר ולשורר, משוררים יכולים להשפיע, שירה יכולה להשפיע.

ביחס לגודל השוק הישראלי ובוודאי ביחס לעולם השירה הישראלי, ההצלחה היתה מרשימה. ההשפעה על עולם השירה היתה עמוקה; המשוררים הבולטים של הזמן הזה צמחו באותם שדות של אמירה פוליטית, משוררים נוספים החלו לפרסם שירה פוליטית וגם ניסו להסביר מדוע שירתם עד כה היתה פוליטית. עד היום מנסים לשחזר את ההצלחה ההיא, למשל בהוצאת האסופות *מלכה עירומה* או *מחאת כפיים*.

עד סוף 2011 הייתי חלק מצוות המנחים (יחד עם שותפי חברי שלומי בן-עטר) של תוכנית הרדיו "שירת מחאה" בתחנת 'כל השלוש'. עד אמצע 2012 גם הנחינו את ערבי "שיר כאב" על שירה פוליטית בבית אבי חי בירושלים. האמנו שהצגת השירה הזאת על כל במה שהיא, מסייעת למשוררים, לשירה, להתקבל בציבור וגם לדיון ציבורי משמעותי. לדעתי לא טעינו, ובכל מקרה נהנינו מאוד.

ניכר שלמרות הכרות מועטה של הציבור עם ההתרחשויות בעולם השירה העכשווי - יש רצון לנוכחות ציבורית של משוררים. זאת אפשר לראות בכמה תוכניות רדיו המוקדשות לשירה, בהופעות של משוררים מעת לעת בכתבות מרכזיות בעיתונות ובטלוויזיה - אם כי לרוב בנושאים לא פואטיים במיוחד, אלא יותר בהקשרים שערווייתיים מזדמנים. הציון הבולט ביותר לכך הוא הבחירה בדמויות משוררים שיעלו על שטרת הכסף החדשים. יותר מכל דבר אחר זו עמדת הממסד הישראלי, המעניק מעמד מרכזי למשוררים על פני כל סוג אחר של אישים.

אבל מבט על עולם השירה הישראלי היום חושף אנטי-קלימקס משמעותי ברלוונטיות של השירה. יש משוררים טובים והם גם מקבלים חשיפה לעיתים. אבל מחוץ לכיבת השירה הקטנה, קשה למצוא אנשים

שבאמת מתעניינים בשירה הנכתבת עתה או שנכתבה בשנים האחרונות, או כמשוררים המשוררות שכתבו אותה; כך שלשירה ולמשוררים נוכחות ציבורית פחותה משמעותית לעומת מה שהיו רוצים, וגם לעומת מה שהציבור היה רוצה.

בנוכחות ציבורית של משוררים מדובר קודם כל בעצם הקיום של שירה. בספר *יום שני* טוען נסים קלדרון כי המשורר זקוק לקהל וכי פחות או יותר משנות השמונים הקהל הזה הולך ונעלם. זה נכון. משורר שכותב למגירה אולי נהנה מאוד, אבל מבחינה תרבותית אין לו חשיבות. משורר שלשיריו תפוצה מוגבלת, יש לו השפעה וחשיבות תרבותית מוגבלת. המשמעות של הנוכחות הציבורית היא מעמד ציבורי. מעבר להכרת שירי המשורר, יש כאן חשיבות רבה לעצם מעמדו של המשורר בחברה; מעמד שניסו פעם לשמר (בפרסים, בהטבעה על שטרות כסף) וכיום, בדרך כלל, לא ממש מצליחים.

מי שעוסק בתרבות, עוסק בתחום החברתי ולכן זקוק להכרה חברתית במוצר התרבותי שהוא מייצר. יש קהל לשירה, יש קוראי שירה, חובבי שירה. פשוט אין רבים מהם. זה כמובן לא רק עניין של תקציבים (אם כי יש לכך חשיבות, אלולא כן לא היה קס "מאבק המשוררים" שעיקר תכליתו היא עוד תקציבים), זה עניין של רלוונטיות, של דיון ציבורי.

זה עניין של עצם קיום השירה. כתב העת הזה לא היה, אני עצמי לא הייתי כותב את המאמר הזה אם לא היתה קהילה של אנשים שאכפת להם מהדבר הזה ששמו שירה. אלה שמוכנים להשקיע זמן, מאמץ ולעתים גם כסף כדי שתתקיים שירה, תיכתב, יכתבו עליה, ידברו עליה. כדי שהשירה תגיע למקומות חדשים, לקהלים חדשים.

למה אין למרבית המשוררים נוכחות ציבורית בולטת? האמת, אני לא לגמרי מבין. אבל אני מוכן להמר על הבחירה של משוררים להישאר בשולי החברה כגורם לכך שהם אכן בשולי החברה.

ראו למשל מה קורה בתחום הפוליטי. יש שירה פוליטית. יש משוררים שרואים עצמם כדמויות פוליטיות, עד כדי כך שהם אומרים ששירתם אמורה להניע פעולה. אך למרות שנכתבת הרבה שירה פוליטית, למרות שפע האמירות הפוליטיות (בעיקר ברשתות חברתיות) והיומרות הפוליטיות, יש כל כך מעט פעילות פוליטית של משוררים. בודדים המשוררים שפעילים במפלגה כלשהי, ברשות מוניציפלית, בעמותה, בארגון לשינוי חברתי.

גם אוהב השירה הלהוט ביותר יתקשה לטעון שמשוררים - באשר הם משוררים - "משפיעים", לא היום בכל אופן. מי שרוצה להשפיע על החברה לא יכול להסתפק בשירה. מי שמסתפק בשירה לא יכול, למשל, לצפות לעודפות תקציבית, או למעמד ציבורי גבוה במיוחד. אין כאן ניסיון לרפות את ידיהם של העוסקים בשירה, אלא יש כאן קריאה למשוררים לקחת אחריות על המקום שבו הם חיים. לצאת אל החיים הציבוריים. להתפקד למפלגות, לחבור לעמותות, לארגן הפגנות (גם ללא שירה ומשוררים). כמובן, אם יש או יהיה מי שמשורר את שיריו במשרה מלאה, ממלא אצטדיונים ושרבים מחכים לשיריו ורואים בהם מצפן מוסרי - הרי שזה מספיק. אין כאלו משוררים היום, ולכן הקריאה לצאת אל החיים הציבוריים בעינה עומדת.

כדי להבהיר: למה לצאת לחיים הציבוריים? למען השירה ולמען המשוררים, אך לא רק במאבק פוליטי רוגמת "מאבק המשוררים" הצודק אך המגזרי, אלא להיות נוכחים בציבור גם כאזרחים פעילים, בולטים, וגם כמשוררים בעלי אמירה.

זה הפרדוקס. כדי להביא את השירה אל המקום שבו היא אמורה להיות, לא מספיק לכתוב שירה, או אפילו לכתוב על שירה. יש צורך לפעול בעוד אופנים, בעוד שדות ומקומות כדי שלאנשים רבים יותר יהיה אכפת מהמשוררים, מהשירים, מהשירה.

